

Οι ενεργειακές κοινότητες στις λιγνιτικές περιοχές της Ελλάδας

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	1
Υφιστάμενη κατάσταση ενεργειακών κοινοτήτων στις λιγνιτικές περιοχές της Ελλάδας.....	2
Χρηματοδότηση ενεργειακών κοινοτήτων	9
Πρόσφατες θεσμικές αλλαγές.....	11
Ενσωμάτωση ευρωπαϊκών οδηγιών.....	14
Οι ενεργειακές κοινότητες στον σχεδιασμό για τη Δίκαιη Μετάβαση.....	15
Προκλήσεις στην ανάπτυξη των ενεργειακών κοινοτήτων	16
Πολιτικά κόμματα και ενεργειακές κοινότητες.....	17
Προτάσεις.....	17

Εισαγωγή

Πέρα από την ανάγκη απανθρακοποίησης της οικονομίας και τη στροφή σε καθαρές μορφές ενέργειας, η ευρωπαϊκή πολιτική αναγνωρίζει ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία της ενεργειακής μετάβασης

είναι η εμπλοκή της κοινωνίας σε αυτή. Το πακέτο της ΕΕ «Καθαρή Ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους» που συμφωνήθηκε το 2017 και οι οδηγίες που ακολούθησαν για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (Οδηγία 2018/2001) και την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (Οδηγία 2019/944), έθεσαν τις βάσεις για την αναγνώριση της σπουδαιότητας του ρόλου των πολιτών, τόσο ως καταναλωτές όσο και ως παραγωγοί ενέργειας.

Ειδικότερα, στις λιγνιτικές περιφέρειες της Ευρώπης, που την τρέχουσα περίοδο βρίσκονται στο επίκεντρο της ενεργειακής μετάβασης, η συμμετοχή των πολιτών αποτελεί πρόκληση. Οι περιοχές που επί δεκαετίες στήριζαν την οικονομία τους στην αλυσίδα του λιγνίτη, καλούνται σήμερα αφενός να μετασχηματίσουν την τοπική τους οικονομία ώστε να απεξαρτηθούν από τον λιγνίτη και τον λιθάνθρακα και να στραφούν σε άλλες βιώσιμες οικονομικές δραστηριότητες, και αφετέρου να εξασφαλίσουν ότι αυτή η μετάβαση θα γίνει με κοινωνικά δίκαιο τρόπο.

Οι τοπικές κοινωνίες, αξιοποιώντας το εργαλείο των ενεργειακών κοινοτήτων, μπορούν να συμμετέχουν ενεργά τόσο στον ενεργειακό μετασχηματισμό των λιγνιτικών περιοχών προς καθαρές μορφές ενέργειας, όσο και στην εξασφάλιση όρων δικαιοσύνης, αλληλεγγύης και δημοκρατίας στον δρόμο προς τη μετάβαση στη μεταλιγνιτική εποχή.

Σε μια περίοδο που η άνοδος των τιμών των ορυκτών καυσίμων έχει εκτοξεύσει το ενεργειακό κόστος, η δυνατότητα που έχουν οι πολίτες να παράξουν οι ίδιοι την ενέργεια που χρειάζονται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) μέσω των ενεργειακών κοινοτήτων αποτελεί σημαντική διέξοδο. Εκτός από τη μείωση του ενεργειακού κόστους λόγω της φθηνής και καθαρής ενέργειας από ΑΠΕ, είναι εξίσου σημαντικό το γεγονός ότι οι ενεργειακές κοινότητες προσφέρουν στους πολίτες ενεργειακή ανεξαρτησία, αντιμετωπίζουν την ενεργειακή φτώχεια, ενισχύουν την αποκέντρωση των ενεργειακών πόρων και προωθούν την απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα δίνοντας λύσεις σε υπαρκτά προβλήματα, όπως η εξοικονόμηση, η θέρμανση και ψύξη.

Σκοπός της παρούσας επισκόπησης είναι η κριτική αποτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης των ενεργειακών κοινοτήτων στις λιγνιτικές περιοχές της Ελλάδας. Ειδικότερα αναλύονται οι θεσμικές εξελίξεις, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ενεργειακές κοινότητες και οι δυνατότητες για την ανάπτυξή τους, ενώ κατατίθενται και προτάσεις για την ενίσχυση του θεσμού στο πλαίσιο της Δίκαιης Μετάβασης.

Υφιστάμενη κατάσταση ενεργειακών κοινοτήτων στις λιγνιτικές περιοχές της Ελλάδας

Ο ιδρυτικός νόμος 4513/2018

Η πρώτη νομοθεσία για τις ενεργειακές κοινότητες θεσπίστηκε το 2018 με τον νόμο 4513/2018. Ο νόμος ορίζει τις ενεργειακές κοινότητες ως «αστικούς συνεταιρισμούς αποκλειστικού σκοπού με σκοπό την προώθηση της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και της καινοτομίας στον ενεργειακό τομέα, την αντιμετώπιση της ενεργειακής ένδειας και την προαγωγή της ενεργειακής αειφορίας, την παραγωγή, αποθήκευση, ιδιοκατανάλωση, διανομή και προμήθεια ενέργειας, την ενίσχυση της ενεργειακής αυτάρκειας και ασφάλειας σε νησιωτικούς δήμους, καθώς και τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας στην τελική χρήση σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, μέσω της δραστηριοποίησης στους τομείς των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.), της Συμπαραγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.), της ορθολογικής χρήσης ενέργειας, της ενεργειακής αποδοτικότητας, των βιώσιμων μεταφορών, της διαχείρισης της ζήτησης και της παραγωγής, διανομής και προμήθειας ενέργειας». Προηγουμένως, οι συνεργατικές μορφές που δραστηριοποιούντουσαν στον ενεργειακό τομέα εντάσσονταν σε άλλα υφιστάμενα καθεστώτα, όπως είναι οι αστικοί συνεταιρισμοί, χωρίς να διακρίνονται ως προς τον σκοπό τους.

Μέλη μιας ενεργειακής κοινότητας μπορούν να είναι φυσικά πρόσωπα (δηλαδή πολίτες), νομικά πρόσωπα δημόσιου και ιδιωτικού δικαίου (δημόσιοι φορείς, επιχειρήσεις κά), και φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης (Δήμοι, Περιφέρειες).

Οι δραστηριότητες που προβλέπονται για τις ενεργειακές κοινότητες περιλαμβάνουν ολόκληρο το φάσμα του ενεργειακού τομέα εστιάζοντας κυρίως στις ΑΠΕ. Οι νομοθετικές προβλέψεις για τον (εικονικό) ενεργειακό συμψηφισμό¹ ισχύουν και για τις ενεργειακές κοινότητες.

Επιπλέον ο νόμος προέβλεψε δύο μορφές ενεργειακών κοινοτήτων, βάσει του κριτηρίου διαμοιρασμού πλεονασμάτων χρήσης στα μέλη τους: α) τις ενεργειακές κοινότητες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, οι οποίες δεν μοιράζουν το πλεόνασμα χρήσης στα μέλη τους και β) τις ενεργειακές κοινότητες κερδοσκοπικού χαρακτήρα που μοιράζουν πλεόνασμα χρήσης στα μέλη τους. Και οι δύο μορφές ενεργειακών κοινοτήτων έχουν το ίδιο εύρος δραστηριοτήτων.

Τέλος, στον ιδρυτικό νόμο των ενεργειακών κοινοτήτων προβλέφθηκαν και οικονομικά κίνητρα καθώς και μέτρα στήριξης για την ανάπτυξη των ενεργειακών κοινοτήτων, όπως: α) η προνομιακή συμμετοχή ή εξαίρεση από τις ανταγωνιστικές διαδικασίες υποβολής προσφορών για σταθμούς ΑΠΕ και

¹ «Ως εικονικός ενεργειακός συμψηφισμός νοείται ο συμψηφισμός της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας από σταθμούς Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α. αυτοπαραγωγού, με τη συνολική καταναλισκόμενη ηλεκτρική ενέργεια σε εγκαταστάσεις του αυτοπαραγωγού, από τις οποίες τουλάχιστον η μία είτε δεν βρίσκεται στον ίδιο ή όμορο χώρο με το σταθμό Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α. είτε, αν βρίσκεται, τροφοδοτείται από διαφορετική παροχή. Ειδικά για Ενεργειακή Κοινότητα (Ε.Κοιν.), ο συμψηφισμός της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας από σταθμό Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α. ή Υβριδικό Σταθμό της Ε.Κοιν. γίνεται με τη συνολική καταναλισκόμενη ηλεκτρική ενέργεια σε εγκαταστάσεις μελών της Ε.Κοιν. και ευάλωτων καταναλωτών ή πολιτών που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, εντός της Περιφέρειας στην οποία βρίσκεται η έδρα της Ε.Κοιν.», Οδηγός Net metering, Σύνδεσμος Εταιρειών Φωτοβολταϊκών (ΣΕΦ), 2021, <https://bit.ly/3GMBVGA>

ΣΗΘΥΑ που πρόκειται να λειτουργήσουν από ενεργειακές κοινότητες, β) η απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής του ετήσιου τέλους διατήρησης δικαιώματος κατοχής άδειας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας που προβλέπεται για σταθμούς ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ και Υβριδικούς Σταθμούς, γ) προτεραιότητα στην εξέταση αιτήσεων για χορήγηση άδειας παραγωγής έναντι των υπολοίπων αιτήσεων, δ) 50% μειωμένο ύψος εγγυητικής επιστολής, ε) πρόσβαση στα εθνικά και ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία καθώς και στον αναπτυξιακό νόμο και σε όλες τις χρηματοδοτικές πηγές που έχουν πρόσβαση οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις.

Στην παρούσα ανάλυση δεν ακολουθείται αμιγώς η κατηγοριοποίηση των ενεργειακών κοινοτήτων σε κερδοσκοπικού και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ενεργειακές κοινότητες, βάσει της ιδρυτικής νομοθεσίας του 2018, αλλά η ομαδοποίηση τους σε κοινωφελούς σκοπού και κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Στις ενεργειακές κοινότητες κοινωφελούς σκοπού συγκαταλέγονται οι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ενεργειακές κοινότητες καθώς και οι ενεργειακές κοινότητες των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης (είτε είναι κερδοσκοπικού ή μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα), οι οποίοι εξ' ορισμού αποσκοπούν στην κοινωφέλεια. Οι ενεργειακές κοινότητες κοινωφελούς χαρακτήρα αξιοποιούν συνήθως τον ενεργειακό συμψηφισμό για την κάλυψη ιδίων ενεργειακών αναγκών. Αντίθετα, οι ενεργειακές κοινότητες κερδοσκοπικού χαρακτήρα αποτελούν επιχειρηματική δραστηριότητα που ενισχύει την ανάπτυξη των ΑΠΕ και αποδίδει στους συμμετέχοντες τα οικονομικά οφέλη από την πώληση της παραγόμενης ενέργειας στην αγορά.

Οι ενεργειακές κοινότητες σε αριθμούς

Από το 2018 που οι ενεργειακές κοινότητες εντάχθηκαν στο παραπάνω θεσμικό πλαίσιο μέχρι σήμερα καταγράφονται ως ενεργές 1003 ενεργειακές κοινότητες και έχουν προεγγραφεί ακόμη 33 στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (Γ.Ε.ΜΗ.)². Ανάλυση για την κατάσταση των ενεργειακών κοινοτήτων συνολικά σε ολόκληρη τη χώρα παρουσίασε πρόσφατα το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ)³.

Όσον αφορά τις ενεργειακές κοινότητες στις λιγνιτικές περιοχές, βάσει των στοιχείων του Γενικού Εμπορικού Μητρώο (Γ.Ε.ΜΗ.), στη Δυτική Μακεδονία αυτές ανέρχονται σε 176 και στην Αρκαδία σε 18. Η κατανομή τους φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

Κατανομή ενεργών ενεργειακών κοινοτήτων στις λιγνιτικές περιοχές	
	Πλήθος
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	176
<i>Γρεβενά</i>	2
<i>Φλώρινα</i>	63
<i>Κοζάνη</i>	103
<i>Καστοριά</i>	8
ΠΕ Αρκαδίας	18
<i>Μεγαλόπολη</i>	2
<i>Τρίπολη</i>	13
<i>Λοιπές περιοχές</i>	3

Πίνακας 1: Κατανομή ενεργειακών κοινοτήτων στις λιγνιτικές περιοχές - Επεξεργασία στοιχείων Γ.Ε.ΜΗ. (Νοέμβριος 2021)

Παρατηρούμε ότι τόσο η ανάπτυξη των ενεργειακών κοινοτήτων όσο και τα χαρακτηριστικά αυτής σε Δυτική Μακεδονία

και Αρκαδία διαφέρουν σημαντικά. Ειδικότερα, η πλειονότητα των ενεργειακών κοινοτήτων στη Δυτική Μακεδονία έχει συσταθεί στις αμιγώς λιγνιτικές περιοχές, δηλαδή την Φλώρινα και την Κοζάνη. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδοθεί στην ενεργειακή παράδοση των δύο αυτών περιφερειακών ενοτήτων όπως και στην ύπαρξη εκτεταμένων δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας σε αυτές. Η ύπαρξη βέβαια των δικτύων δεν εξασφαλίζει και τη δυνατότητα σύνδεσης των έργων ΑΠΕ των ενεργειακών κοινοτήτων, καθώς, όπως θα δούμε παρακάτω, αποτελεί ένα από τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ενεργειακές κοινότητες στην ανάπτυξή τους. Η εικόνα που παρουσιάζεται στην Αρκαδία είναι διαφορετική, καθώς στη λιγνιτική Μεγαλόπολη υπάρχουν μόνο δύο ενεργειακές κοινότητες, ενώ η πλειονότητα (13) βρίσκεται στην πρωτεύουσα της Περιφερειακής Ενότητας Αρκαδίας, την Τρίπολη.

Από τις ενεργειακές κοινότητες της Δυτικής Μακεδονίας η πλειονότητα είναι κερδοσκοπικού χαρακτήρα ενώ σημαντικά λιγότερες είναι οι ενεργειακές κοινότητες κοινωφελούς σκοπού (δώδεκα (12) βάσει των καταγραφών στο Γ.Ε.ΜΗ.). Στην Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας υφίσταται μόνο μία (1) ενεργειακή κοινότητα κοινωφελούς σκοπού.

Αξιοσημείωτες είναι οι προσπάθειες της τοπικής αυτοδιοίκησης να συμμετάσχουν στον ενεργειακό μετασχηματισμό καθώς η τοπική αυτοδιοίκηση κατέχει κομβικό ρόλο στη Δίκαιη Μετάβαση των λιγνιτικών περιοχών. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα των ενεργειακών κοινοτήτων

² ΓΕΜΗ, 2021, <https://bit.ly/3ozIsQN>

³ ΚΑΠΕ, Οκτώβριος 2021, Στατιστικά Στοιχεία σχετικά με τις Ενεργειακές Κοινότητες στην Ελλάδα, <https://bit.ly/3vKhd5c>

που έχουν συστήσει οι Δήμοι Κοζάνης⁴ και Φλώρινας- Πρεσπών⁵, όπως επίσης και η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας⁶ σε συνεργασία με τους 13 Δήμους στα όριά της και το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Επίσης η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας έχει ανακοινώσει⁷ ότι θα προχωρήσει το επόμενο διάστημα στη σύσταση ακόμα μίας ενεργειακής κοινότητας με τους Τοπικούς Οργανισμούς Εγγείων Βελτιώσεων (ΤΟΕΒ) της περιοχής, στην προσπάθεια μείωσης του ενεργειακού κόστους και της προώθησης της πράσινης μετάβασης του γεωργικού τομέα της Περιφέρειας. Ενεργειακή κοινότητα έχει συστήσει ακόμα η Περιφέρεια Πελοποννήσου⁸, η οποία μάλιστα ήταν και η πρώτη ενεργειακή κοινότητα που συστάθηκε με τον ιδρυτικό νόμο των ενεργειακών κοινοτήτων (ν.4315/2018). Σε αυτήν συμμετέχει και ο Δήμος Μεγαλόπολης.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν ακόμη οι περιπτώσεις των ενεργειακών κοινοτήτων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που στοχεύουν στην κάλυψη των ιδίων ενεργειακών αναγκών. Στη Δυτική Μακεδονία έχουν ήδη συσταθεί εννέα (9) τέτοιες κοινότητες, εκ των οποίων μάλιστα οι τρεις (3) έχουν προχωρήσει στη συγκρότηση του πρώτου δικτύου ενεργειακών

⁴ Δήμος Κοζάνης, Απόσπασμα πρακτικού της 9/22-04-2019 τακτικής συνεδρίασης του Δημοτικού Συμβουλίου Κοζάνης, 2019, <https://bit.ly/2ZSUwQE>

⁵ EPTNews, «Φλώρινα: Ενεργειακή κοινότητα Δήμου Φλώρινας», 2021, <https://bit.ly/3CLhveO>

⁶ Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, Δελτίο Τύπου, 2021, <https://bit.ly/3EB3hxi>

⁷ Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, Δελτίο Τύπου, 2021, <https://bit.ly/3mFj6Nu>

⁸ Ecopress, «Η Περιφέρεια Πελοποννήσου ιδρύει την πρώτη Περιφερειακή Ενεργειακή Κοινότητα στη χώρα, αμέσως μετά την δημοσίευση στο ΦΕΚ του νέου νόμου του ΥΠΕΝ», 2018, <https://bit.ly/3BSTipD>

κοινοτήτων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα «ΟΦεΛΟΣ»⁹.

Αναλύοντας τα στοιχεία του Διαχειριστή του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ)¹⁰ για τις αιτήσεις σύνδεσης σταθμών ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ, καθώς και τα αιτήματα από αυτοπαραγωγούς με ενεργειακό συμψηφισμό, διαπιστώνεται ο βαθμός εξέλιξης των έργων των ενεργειακών κοινοτήτων και η διείσδυσή τους στο ενεργειακό μίγμα.

Η συνολική εγκατεστημένη ισχύς έργων ΑΠΕ από ενεργειακές κοινότητες, ανέρχεται στα 466.5MW, σε πλήθος 677 έργων ανά την επικράτεια. Αυτό που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι οι αιτήσεις των έργων των ενεργειακών κοινοτήτων ανέρχονται συνολικά στα 4,235.61MW σε σύνολο 22,677.4MW έργων ΑΠΕ στην επικράτεια, αποτελώντας δηλαδή το 18,67% της εν δυνάμει ισχύος ΑΠΕ στη χαμηλή και μέση τάση στη χώρα. Ενώ τα 466.5MW εγκατεστημένης ισχύος των έργων των ενεργειακών κοινοτήτων αντιπροσωπεύουν το 10,5% της συνολικής εγκατεστημένης ισχύος από ΑΠΕ στην επικράτεια, τα 4,693 εκκρεμή αιτήματα των ενεργειακών κοινοτήτων αντιστοιχούν στο 20,5% της αιτούμενης ισχύος των έργων ΑΠΕ στη χαμηλή και μέση τάση στη χώρα. Αυτό αναδεικνύει τη δυναμική των ενεργειακών κοινοτήτων για τη συμμετοχή τους στην αγορά των ΑΠΕ.

⁹ ΟΦεΛΟΣ, <https://bit.ly/3pv0Sh0>

¹⁰ ΔΕΔΔΗΕ, Αρχείο Αιτήσεων σύνδεσης σταθμών ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ αρμοδιότητας ΔΕΔΔΗΕ (Νοέμβριος 2021) <https://bit.ly/303PIMj>

Αιτήσεις σύνδεσης σταθμών ΑΠΕ & ΣΗΘΥΑ							
		Σύνολο αιτήσεων	Σύνολο Ισχύος (MW)	Μη ηλεκτρισμένες		Ηλεκτρισμένες	
				Πλήθος αιτήσεων	Σύνολο Ισχύος (MW)	Πλήθος αιτήσεων	Σύνολο Ισχύος (MW)
Ελλάδα	Σύνολο	59,469	22,677.40	44,285	18,298.90	15,184	4,378.53
	ΕΚοιν	5,370	4,235.61	4,693	3,769.12	677	466.50
Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	Σύνολο	4,475	1,937.16	3,426	1,695.84	1,049	241.31
	ΕΚοιν	686	552.33	643	527.74	43	24.60
Κοζάνη	Σύνολο	2,331	1,018.83	1,820	914.84	511	103.99
	ΕΚοιν	467	372.10	436	352.55	31	19.56
Φλώρινα	Σύνολο	1,280	1.49	967	1.39	313	0.10
	ΕΚοιν	205	170.56	193	165.52	12	5.04
ΠΕ Αρκαδίας	Σύνολο	965	347.36	688	203.66	277	143.70
	ΕΚοιν	66	49.20	63	47.90	3	1.30
Μεγαλόπολη	Σύνολο	53	11.33	25	9.41	28	1.92
	ΕΚοιν	8	6.00	8	6.00	0	0.00
Τρίπολη	Σύνολο	423	223.80	248	100.25	175	123.53
	ΕΚοιν	54	40.42	51	39.13	3	1.30

Πίνακας 2: Αιτήσεις σύνδεσης σταθμών ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ

Επεξεργασία στοιχείων ΔΕΔΔΗΕ (Νοέμβριος 2021) - ΕΚοιν: αφορά τις ενεργειακές κοινότητες που έχουν συσταθεί βάσει του ν.4513/2018

Ειδικότερα για τις λιγνιτικές περιοχές παρατηρούμε ότι στη Δυτική Μακεδονία η εγκατεστημένη ισχύς των έργων ΑΠΕ των ενεργειακών κοινοτήτων ανέρχεται στα 24.6MW σε πλήθος 43 έργων, δηλαδή αποτελεί το 10,1% της εγκατεστημένης ισχύος έργων ΑΠΕ στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Όμως, τα 643 εκκρεμή αιτήματα διασύνδεσης σταθμών ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ ενεργειακών κοινοτήτων αποτελούν το 19% των συνολικών εκκρεμών αιτήσεων σύνδεσης και το 31.1% της ισχύος από ΑΠΕ στη χαμηλή και μέση τάση στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, αναδεικνύοντας τη δυναμική συμμετοχή των ενεργειακών κοινοτήτων στην ανάπτυξη των ΑΠΕ στη Δυτική Μακεδονία.

Αντίστοιχα στην Αρκαδία υφίστανται 1.3MW εγκατεστημένης ισχύος από τρία (3) έργα ενεργειακών κοινοτήτων, μόλις το 0.9% της συνολικής εγκατεστημένης ισχύος έργων ΑΠΕ στην Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας, που όμως δεν βρίσκονται στην περιοχή της λιγνιτικής Μεγαλόπολης αλλά στην Τρίπολη. Παρόλο που στην περιοχή της Μεγαλόπολης δεν υφίσταται ακόμα κανένα ολοκληρωμένο έργο ΑΠΕ από ενεργειακή κοινότητα, τα οκτώ (8) εκκρεμή αιτήματα σύνδεσης έργων ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ από ενεργειακές κοινότητες στην περιοχή της Μεγαλόπολης αποτελούν το 32% των συνολικών εκκρεμών αιτήσεων σύνδεσης και το 63,7% της ισχύος από ΑΠΕ στη χαμηλή και μέση τάση στην περιοχή της Μεγαλόπολης. Αυτό αναδεικνύει τις μελλοντικές δυνατότητες ανάπτυξης των ενεργειακών κοινοτήτων στη λιγνιτική περιοχή της Μεγαλόπολης.

Τα 43 έργα ενεργειακών κοινοτήτων στη Δυτική Μακεδονία αντιστοιχούν σε έργα 11 ενεργειακών κοινοτήτων και τα 3 έργα στην Αρκαδία σε έργα 2 ενεργειακών κοινοτήτων,

οι οποίες στο σύνολό τους είναι κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Αυτό δείχνει ότι στην παρούσα φάση οι ενεργειακές κοινότητες που αποσκοπούν στην κοινωφέλεια και την κάλυψη ιδίων ενεργειακών αναγκών δεν έχουν δραστηριοποιηθεί παράλληλα και στην αγορά ενέργειας.

Από τα στοιχεία ακόμη του ΔΕΔΔΗΕ, αναδεικνύεται επίσης η δυναμική που έχουν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί στον τομέα της αγοράς ενέργειας από ΑΠΕ, ως μια διαφορετική συνεργατική μορφή πέραν των ενεργειακών κοινοτήτων που δραστηριοποιείται στην εν λόγω αγορά. Η εγκατεστημένη ισχύς των έργων των αγροτικών συνεταιρισμών είναι 1.01MW και αφορά σε 12 έργα, ενώ έχουν αιτηθεί ακόμα 14.96MW ανά την επικράτεια. Στις λιγνιτικές περιοχές μόνο μία συνεταιριστική οργάνωση δραστηριοποιείται στην αγορά των ΑΠΕ.

Όσον αφορά στον εικονικό ενεργειακό συμψηφισμό, από τα στοιχεία του ΔΕΔΔΗΕ¹¹ προκύπτει ότι από τις 499 αιτήσεις πανελλαδικά μόνο οι 28 αφορούν ενεργειακές κοινότητες. Ειδικότερα στη Δυτική Μακεδονία, από τα 57 αιτήματα εικονικού ενεργειακού συμψηφισμού μόλις τα εννέα (9) ανήκουν σε ενεργειακές κοινότητες¹² και πρόκειται για φωτοβολταϊκά έργα συνολικής ισχύος 7,5MW. Στις εννέα αιτήσεις, περιλαμβάνονται επτά (7) έργα της ενεργειακής κοινότητας του Δήμου Κοζάνης ενώ οι υπόλοιπες

¹¹ ΔΕΔΔΗΕ, Αρχείο Αιτήσεων στην Ηπειρωτική Χώρα & τα Διασυνδεδεμένα Νησιά (Νοέμβριος 2021) που αφορά αιτήματα αυτοπαραγωγών με εικονικό ενεργειακό συμψηφισμό, <https://bit.ly/2YqOX3y>

¹² Τα υπόλοιπα αιτήματα αφορούν πολίτες, αγροτικούς συνεταιρισμούς και άλλα φυσικά και νομικά πρόσωπα πλην ενεργειακών κοινοτήτων.

αιτήσεις αφορούν σε έργα δύο ακόμη ενεργειακών κοινοτήτων. Πρόσφατα κατατέθηκε ακόμα ένα αίτημα για εικονικό ενεργειακό συμψηφισμό από την ενεργειακή κοινότητα πολιτών «Ενεργειακή Κοινότητα Δημ. Υψηλάντη»¹³, η οποία επιδιώκει να εγκαταστήσει φωτοβολταϊκά πάνελ σε έκταση στο Μαυροδένδρι Κοζάνης για την κάλυψη των αναγκών των μελών της.

Όσον αφορά στην Περιφερειακή Ενότητα Αρκαδίας τα αιτήματα για εικονικό ενεργειακό συμψηφισμό είναι τέσσερα (4), κανένα όμως δεν αφορά ενεργειακή κοινότητα.

Η υφιστάμενη κατάσταση των αιτημάτων εικονικού ενεργειακού συμψηφισμού από ενεργειακές κοινότητες συνοψίζεται στον παρακάτω πίνακα:

¹³ Energypress, “Υποβλήθηκε η πρώτη αίτηση σύνδεσης Φ/Β με εικονικό ενεργειακό συμψηφισμό στον ΔΕΔΔΗΕ από την Ενεργειακή Κοινότητα Δημ. Υψηλάντη μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα”, Οκτώβριος 2021, <https://bit.ly/3GXiYRC>

Αιτήσεις σύνδεσης σταθμών ΑΠΕ & ΣΗΘΥΑ από αυτοπαραγωγούς με Εικονικό Ενεργειακό Συμφηφισμό							
		Σύνολο αιτήσεων	Σύνολο Ισχύος (MW)	Μη ηλεκτρισμένες		Ηλεκτρισμένες	
				Πλήθος αιτήσεων	Σύνολο Ισχύος (MW)	Πλήθος αιτήσεων	Σύνολο Ισχύος (MW)
Ελλάδα	Σύνολο	499	90,78	392	83,25	108	7,52
	ΕΚοιν	28	18,98	24	17,85	4	1.13
Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	Σύνολο	57	14,25	44	13,29	13	0,95
	ΕΚοιν	9	7,53	8	7,5	1	0,03
Κοζάνη	Σύνολο	28	11,81	26	11,78	2	0,035
	ΕΚοιν	9	7,53	8	7,5	1	0,03
Φλώρινα	Σύνολο	22	1,71	11	0,8	11	0,91
	ΕΚοιν	0	0	0	0	0	0
ΠΕ Αρκαδίας	Σύνολο	4	3,1	4	3,1	0	0
	ΕΚοιν	0	0	0	0	0	0
Μεγαλόπολη	Σύνολο	0	0	0	0	0	0
	ΕΚοιν	0	0	0	0	0	0
Τρίπολη	Σύνολο	1	0,01	1	0,01	0	0
	ΕΚοιν	0	0	0	0	0	0

Πίνακας 3: Αιτήσεις σύνδεσης σταθμών ΑΠΕ & ΣΗΘΥΑ από αυτοπαραγωγούς με Εικονικό Ενεργειακό Συμφηφισμό Επεξεργασία στοιχείων ΔΕΔΔΗΕ (Νοέμβριος 2021)- ΕΚοιν: αφορά τις ενεργειακές κοινότητες που έχουν συσταθεί βάσει του ν.4513/201

Χρηματοδότηση ενεργειακών κοινοτήτων

Πέραν των οικονομικών κινήτρων και των μέτρων στήριξης που προβλέφθηκαν στον ιδρυτικό νόμο των ενεργειακών κοινοτήτων του 2018, έχουν διαμορφωθεί ορισμένα χρηματοδοτικά εργαλεία για την υποστήριξη των ενεργειακών κοινοτήτων, τα οποία όμως δεν έχουν κατορθώσει ακόμα να

διοχετεύσουν πόρους προς τις ενεργειακές κοινότητες.

Το 2019, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία (ΕΠΑνΕΚ)» του ΕΣΠΑ 2014 - 2020 είχε προβλεφθεί πακέτο €25 εκατ. για την ανάπτυξη των ενεργειακών κοινοτήτων ανά

την επικράτεια¹⁴. Το πρόγραμμα αυτό αποτέλεσε ένα από τα πρώτα χρηματοδοτικά εργαλεία που προορίζονταν για τη στήριξη των νεοσύστατων τότε ενεργειακών κοινοτήτων. Αν και είχε προδημοσιευτεί, ακόμη παραμένει αναξιποίητο, ενώ η προγραμματική περίοδος 2014-2020 βαίνει προς το τέλος της.

Ειδικότερα στις λιγνιτικές περιοχές κατευθύνονται εθνικοί πόροι που προέρχονται από τα έσοδα πλειστηριασμού εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, μέρος των οποίων προβλέπεται για τη στήριξη των ενεργειακών κοινοτήτων στις λιγνιτικές περιοχές. Με Υπουργική Απόφαση (ΥΑ)¹⁵ προβλέφθηκε η χρηματοδότηση των λιγνιτικών περιοχών από το 6% των δημοσίων εσόδων δημοπράτησης δικαιωμάτων εκπομπών CO₂ του 2018, δηλαδή με €31.412.033,10, μέσω του Πράσινου Ταμείου, ενώ η αντίστοιχη ΥΑ για το 2019¹⁶, προβλέπει εκ νέου η διάθεση του 6% των εσόδων από την ίδια πηγή (περίπου €30,2 εκ). Για το 2020 το ποσοστό αυτό μειώθηκε στο 1% των δημοσίων εσόδων δημοπράτησης δικαιωμάτων εκπομπών CO₂ (περίπου €5 εκ)¹⁷, ενώ για το 2021 το ποσοστό αυτό διαμορφώθηκε στο 4,5% των εσόδων δημοπράτησης δικαιωμάτων εκπομπών CO₂ (περίπου €45εκ)¹⁸.

Τους παραπάνω πόρους διαχειρίζεται το Πράσινο Ταμείο μέσω του χρηματοδοτικού προγράμματος «Χρηματοδότηση έργων και

δράσεων για την ανάπτυξη βιώσιμων οικονομικών δραστηριοτήτων χαμηλού ανθρακικού και περιβαλλοντικού αποτυπώματος στις Π.Ε. Κοζάνης, Φλώρινας και στον Δήμο Μεγαλόπολης της Π.Ε Αρκαδίας από τα έσοδα πλειστηριασμών δικαιωμάτων εκπομπών». Από τα €31,4 εκατ. από τα έσοδα πλειστηριασμών του 2018, τα €3.560.000 προορίζονται για την ενίσχυση των ενεργειακών κοινοτήτων στις λιγνιτικές περιοχές μέσω του Άξονα Προτεραιότητας 3: Πρόγραμμα Ενεργειακών Κοινοτήτων. Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος προβλέπεται €1εκ για χρηματοδότηση δράσεων υποστήριξης και €2,5εκ για χρηματοδότηση πιλοτικών έργων. Τα εν λόγω κονδύλια όμως δεν έχουν ακόμα αποδεσμευτεί και δεν έχουν αξιοποιηθεί αντίστοιχα. Αντίστοιχες προσκλήσεις θα πρέπει να δημοσιευτούν και για τους πόρους του 2019, 2020 και 2021, ενώ αναμένεται να καθοριστούν οι πόροι για τις ενεργειακές κοινότητες στις λιγνιτικές περιοχές από τα έσοδα δημοπράτησης CO₂ για την περίοδο 2022-2030¹⁹.

Επίσης για τις ενεργειακές κοινότητες στις λιγνιτικές περιοχές θα διατεθούν πόροι μέσω του ευρωπαϊκού Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης, στο πλαίσιο του Προγράμματος Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης 2021-2027.

Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι μέχρι σήμερα, η ανάπτυξη των ενεργειακών κοινοτήτων στις

¹⁴ Προδημοσίευση Πρόσκλησης του Προγράμματος "Ενίσχυση της Ίδρυσης και Λειτουργίας Ενεργειακών Κοινοτήτων", Ιούλιος 2019, <https://bit.ly/3H5FoQQ>

¹⁵ ΦΕΚ Β'1149/05.04.2019

¹⁶ ΥΠΕΝ/ΔΚΑΠΑ/15474/339 - ΦΕΚ Β' 584/24.2.2020

¹⁷ ΥΠΕΝ/ΔΚΑΠΑ/126440/2480 - ΦΕΚ Β' 5901/31.12.2020

¹⁸ ΦΕΚ Β' 5029/30.10.2021

¹⁹ Με τον ν.4819/2021 προβλέφθηκε η κατανομή των εσόδων από πλειστηριασμούς δικαιωμάτων εκπομπών αερίων ρύπων για τα έτη 2021 έως 2030, όπου περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, και οι λιγνιτικές περιοχές. Συνεπώς, για το διάστημα αυτό η χρηματοδότηση των λιγνιτικών περιοχών έχει εξασφαλιστεί και το ποσό που θα διατεθεί για τις ενεργειακές κοινότητες μένει να καθοριστεί.

λιγνιτικές περιοχές έχει στηριχθεί αποκλειστικά στους πόρους της τοπικής κοινωνίας, καθώς τα κονδύλια που προορίζονταν για τη στήριξή τους δεν έχουν ακόμα ενεργοποιηθεί.

Η μη απελευθέρωση των διαθέσιμων πόρων για την οικονομική στήριξη των έργων ενεργειακών κοινοτήτων εμποδίζει κατά καιρίο τρόπο την ανάπτυξη ενεργειακών κοινοτήτων κοινωφελούς σκοπού με στόχο την κάλυψη αναγκών των μελών τους, καθώς αυτού του είδους οι ενεργειακές κοινότητες αντιμετωπίζουν επιπρόσθετη δυσκολία πρόσβασης στη χρηματοδότηση μέσω των ιδιωτικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων²⁰.

Πρόσφατες θεσμικές αλλαγές

Η ευρύτητα του πλαισίου που παρείχε ο ιδρυτικός νόμος των ενεργειακών κοινοτήτων διευκόλυνε σημαντικά την ανάπτυξή τους. Την ίδια στιγμή όμως αναδύθηκαν και προβλήματα, τα οποία οδήγησαν στην εκμετάλλευση του ευνοϊκού πλαισίου που διαμορφώθηκε για τις ενεργειακές κοινότητες δημιουργώντας στρεβλώσεις. Οι στρεβλώσεις προκύπτουν από την απόπειρα εταιριών ΑΠΕ να εκμεταλλευτούν το νομικό πλαίσιο των ενεργειακών κοινοτήτων προκειμένου να παρακάμψουν τον ανταγωνισμό και να αποκτήσουν τόσο τις διευκολύνσεις στην αδειοδοτική διαδικασία όσο και τις υψηλές εγγυημένες τιμές που προσφέρονται στις ενεργειακές κοινότητες. Ειδικότερα, η δυνατότητα των ενεργειακών κοινοτήτων να υλοποιούν μικρά έργα ΑΠΕ έως 18MW απολαμβάνοντας μειωμένες εγγυήσεις, μη

απαίτηση περιβαλλοντικής αδειοδότησης, προτεραιότητα στην εξέταση των αιτημάτων σύνδεσης τους έναντι άλλων και υψηλές τιμές λειτουργικής ενίσχυσης, ώθησε αρκετές ενεργειακές εταιρείες να επιλέξουν τη νομική μορφή της ενεργειακής κοινότητας για να προωθήσουν τα έργα τους. Απόρροια αυτού ήταν η απορρύθμιση της λειτουργίας της αγοράς ενέργειας, ενώ παράλληλα ο θεσμός των ενεργειακών κοινοτήτων άρχισε να δυσφημίζεται.

Σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης υπαρκτών προβλημάτων, το ΥΠΕΝ προχώρησε αρχικά στην κατάργηση της προτεραιότητας των ενεργειακών κοινοτήτων στην εξέταση των αιτήσεων τους για σύνδεση στο δίκτυο και καθόρισε ειδικό πλαίσιο προτεραιότητας στην χορήγηση οριστικών προσφορών σύνδεσης για σταθμούς ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ από τον διαχειριστή του δικτύου²¹. Στόχος αυτής της ρύθμισης ήταν η οριοθέτηση του φαινομένου εκμετάλλευσης του προνομίου της προτεραιότητας σύνδεσης κυρίως από τις ενεργειακές κοινότητες κερδοσκοπικού χαρακτήρα, ενώ παράλληλα επιδιώκει να μη στερήσει απόλυτα ένα στοιχειώδες ευνοϊκό πλαίσιο για τις ενεργειακές κοινότητες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Το πλαίσιο προτεραιότητας σύνδεσης εξειδικεύτηκε περαιτέρω με υπουργική απόφαση του ΥΠΕΝ²². Για τις ενεργειακές κοινότητες στις λιγνιτικές περιοχές η απόφαση προβλέπει ειδικό κατάλογο προτεραιότητας και εξέταση των αιτήσεων παράλληλα με τις υπόλοιπες αιτήσεις της ίδιας διοικητικής περιφέρειας του ΔΕΔΔΗΕ. Κατόπιν συνεννόησης με το ΥΠΕΝ, ο ΔΕΔΔΗΕ δημιουργεί ειδική ομάδα εξέτασης για τις αιτήσεις των λιγνιτικών περιοχών, με στόχο την ταχύτερη διεκπεραίωσή τους. Επίσης, διατηρήθηκε η

²⁰ ΚΑΠΕ, Συμπεράσματα και Προτάσεις Πολιτικής για την Ανάπτυξη του Θεσμού των Ενεργειακών Κοινοτήτων, 2021, <https://bit.ly/3qbhAVk>

²¹ ΦΕΚ Β' 940/20.3.2020

²² Ομοίως με ανωτέρω

σχετική προτεραιότητα για αιτήσεις που υποβάλλονται από ενεργειακές κοινότητες στις οποίες συμμετέχουν Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, από ενεργειακές κοινότητες που δεν διανέμουν κέρδη ή από ενεργειακές κοινότητες στις οποίες συμμετέχουν περισσότερα από 60 μέλη.

Οι επόμενες αλλαγές, που αφορούσαν κυρίως τον τρόπο συμμετοχής των ενεργειακών κοινοτήτων στην αγορά ενέργειας, επήλθαν με το ν. 4759/2020²³. Με το άρθρο 160 του εν λόγω νόμου άλλαξε ριζικά ο τρόπος συμμετοχής των ενεργειακών κοινοτήτων στην αγορά ενέργειας κι από την 01.01.2022 οι ενεργειακές κοινότητες καλούνται να συμμετέχουν σε διαγωνιστικές διαδικασίες αντί να εμπίπτουν στο σύστημα των λειτουργικών ενισχύσεων που ίσχυε έως τώρα. Για τη Δυτική Μακεδονία η πρόβλεψη αυτή ισχύει από 01.01.2023, ενώ για τη Μεγαλόπολη δεν υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη. Πρόκειται για μια ρύθμιση που συμβαδίζει με την ευρωπαϊκή πρακτική, καθώς οι ΑΠΕ είναι πλέον ανταγωνιστικές και μπορούν να σταθούν αυτόνομα στην αγορά, εγείρει όμως ζητήματα όσον αφορά τη δυνατότητα των ενεργειακών κοινοτήτων να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των διαγωνιστικών διαδικασιών και να ανταγωνιστούν μεγάλες ενεργειακές εταιρείες. Ιδίως για τον νεοσύστατο θεσμό στην Ελλάδα το μέλλον του τέθηκε σε αμφισβήτηση καθώς αντιμετωπίζει ήδη ζητήματα ελλειπών ενίσχυσης και στήριξης ενώ ακόμα δεν έχει εδραιωθεί με υγιή τρόπο στις τοπικές κοινωνίες.

Ακόμη ο ν. 4759/2020 (αρ.160 παρ.2) πρόσθεσε ρυθμίσεις στον ιδρυτικό νόμο των ενεργειακών κοινοτήτων (αρ. 5 ν.4513/2018) αναφορικά στα μέλη της

²³ ΦΕΚ Α' 245/09.12.2020

ενεργειακής κοινότητας. Ειδικότερα προέβλεψε ότι μέλος ενεργειακής κοινότητας που έχει ως σκοπό την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από σταθμό ΑΠΕ ή ΣΗΘΥΑ ή Υβριδικό Σταθμό, ο οποίος ενισχύεται μέσω Σύμβασης Λειτουργικής Ενίσχυσης, δεν δύναται να είναι μέλος σε άλλη ενεργειακή κοινότητα που δραστηριοποιείται στην ίδια Περιφέρεια και έχει τον παραπάνω σκοπό. Η ρύθμιση αυτή είχε ως συνέπεια την αναγκαία τροποποίηση των καταστατικών των υφιστάμενων ενεργειακών κοινοτήτων, η οποία αποτελεί προαπαιτούμενο και για την εξέταση των αιτημάτων των ενεργειακών κοινοτήτων για χορήγηση οριστικής προσφοράς σύνδεσης από τον ΔΕΔΔΗΕ.

Επίσης στον ίδιο νόμο (ν. 4759/2020 αρ. 162) προβλέφθηκε η αύξηση του ορίου ισχύος σταθμών ενεργειακού συμπληφισμού από 1 MW σε 3MW και για εικονικό ενεργειακό συμπληφισμό τροποποιώντας την υφιστάμενη νομοθεσία (ν. 3468/2006 αρ.14α). Πρόκειται για μια θετική ρύθμιση που δίνει μεγαλύτερα περιθώρια ανάπτυξης του (εικονικού) ενεργειακού συμπληφισμού. Η πρόβλεψη αυτή τέθηκε σε εφαρμογή βάσει υπουργικής απόφασης του ΥΠΕΝ²⁴, ενώ για την εφαρμογή των προβλέψεων του ν.4759/2020 εκδόθηκε σχετική ερμηνευτική εγκύκλιος²⁵.

Περισσότερες αλλαγές που αφορούν στη συμμετοχή των ενεργειακών κοινοτήτων στις ανταγωνιστικές διαδικασίες προβλέφθηκαν με τον ν. 4821/2021²⁶, με τον οποίο επιδιώχθηκε η ενίσχυση των μικρών παραγωγών ΑΠΕ εξαιρώντας τους από τις ανταγωνιστικές διαδικασίες. Ο νέος νόμος

²⁴ Απόφαση ΥΠΕΝ, ΥΠΕΝ/ΔΑΠΕΕΚ/74999/3024 - ΦΕΚ Β' 3971/30.08.2021

²⁵ Ερμηνευτική εγκύκλιος ΥΠΕΝ, ΥΠΕΝ/ΔΑΠΕΕΚ/125699/4613/30.12.2020

²⁶ ΦΕΚ Α' 134 /31.7.2021

προέβλεψε την εξαίρεση των φωτοβολταϊκών σταθμών μικρής ισχύος από ανταγωνιστικές διαδικασίες παρέχοντας τη δυνατότητα σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα να εγκαταστήσουν φωτοβολταϊκά μέχρι 500 KW εκτός διαγωνιστικών διαδικασιών, υπό την προϋπόθεση ότι δεν διαθέτουν ήδη 2 έργα τέτοιας τεχνολογίας εκτός διαγωνισμών. Ειδικά για τους φωτοβολταϊκούς σταθμούς που αναπτύσσονται από ενεργειακές κοινότητες, προβλέφθηκε ότι η ίδια ενεργειακή κοινότητα δεν μπορεί, μετά την 01.01.2022, να συνάψει περισσότερες από δύο (2) Συμβάσεις Λειτουργικής Ενίσχυσης για φωτοβολταϊκούς σταθμούς ισχύος έως 500 KW ο καθένας, χωρίς την προηγούμενη συμμετοχή σε ανταγωνιστική διαδικασία υποβολής προσφορών. Για τις ενεργειακές κοινότητες που συμμετέχουν φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού) και για ενεργειακές κοινότητες με περισσότερα από εξήντα (60) μέλη, εκ των οποίων τουλάχιστον τα πενήντα (50) είναι φυσικά πρόσωπα, δεν δίνεται η δυνατότητα σύναψης Σύμβασης Λειτουργικής Ενίσχυσης μετά την 01.01.2023. Όσον αφορά την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας οι παραπάνω προθεσμίες παρατείνονται κατά ένα έτος, ενώ για τη Μεγαλόπολη δεν υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη.

Οι πιο πρόσφατες αλλαγές στη νομοθεσία των ενεργειακών κοινοτήτων επήλθαν με τον ν.4843/2021²⁷ (άρθρα 36-40). Η άρση της υποχρεωτικής πλειοψηφικής συμμετοχής των φυσικών προσώπων σε ενεργειακές κοινότητες κερδοσκοπικού χαρακτήρα, τόσο κατά τη σύσταση όσο και καθ' όλη τη διάρκεια της ενεργειακής κοινότητας, διευκόλυνε τη σύσταση ενεργειακών κοινοτήτων από εταιρείες σε αντίθεση με το

πνεύμα του θεσμού των ενεργειακών κοινοτήτων που είναι η ενίσχυση της ενεργειακής δημοκρατίας μέσω της ενεργού συμμετοχής των πολιτών στην ενεργειακή μετάβαση. Ουσιαστικά η υποχρέωση ύπαρξης πλειοψηφίας φυσικών προσώπων περιορίστηκε μόνο κατά τον χρόνο διανομής των πλεονασμάτων. Επίσης η μη τήρηση της προϋπόθεσης της πλειοψηφίας των φυσικών προσώπων σε όλη τη διάρκεια της ενεργειακής κοινότητας έπαψε πλέον να αποτελεί λόγο λύσης της ενεργειακής κοινότητας. Ακόμη μια σημαντική αλλαγή που επέφερε ο νέος νόμος σε σχέση με τον ιδρυτικό νόμο του 2018 είναι ότι πλέον οι ενεργειακές κοινότητες θα έχουν τη δυνατότητα να μεταβιβάζουν σταθμούς και σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα, εκτός από άλλες ενεργειακές κοινότητες που ήδη προβλεπόταν. Αυτή η τροποποίηση από τη μία μεριά προσφέρει μεγαλύτερη ευελιξία στις μεταβιβάσεις αλλά από την άλλη, αποδυναμώνει τον θεσμό των ενεργειακών κοινοτήτων επιτρέποντας δυνητικά τον περιορισμό τους μέσω της μεταφοράς σταθμών στην κυριότητα φυσικών ή νομικών προσώπων. Όμως, για τις περιπτώσεις που μια ενεργειακή κοινότητα μετασχηματιστεί σε κάποια άλλη εταιρική μορφή, ο ίδιος νόμος εξασφαλίζει ότι τα προνόμια που διέπουν την ενεργειακή κοινότητα χάνονται.

Μια ακόμη πρόβλεψη του ν.4843/2021, που είναι θετική, αφορά την αύξηση του ορίου ισχύος σταθμών εικονικού ενεργειακού συμψηφισμού από ενεργειακές κοινότητες συγκεκριμένα. Η πρόβλεψη αυτή έρχεται να συμπληρώσει τις ευρύτερες ρυθμίσεις για τον εικονικό ενεργειακό συμψηφισμό εξειδικεύοντας τα όρια ισχύος για τις ενεργειακές κοινότητες, αυξάνοντας την ισχύ από 1 σε 3 MW (τροποποίηση παρ. 10 άρθρου 11 του ν. 4513/2018).

²⁷ ΦΕΚ Α'193/20.10.2021

Ανάμεσα στις σημαντικές μεταρρυθμίσεις συγκαταλέγεται και η κατάργηση στην προτεραιότητα που είχαν τα κοινά αιτήματα ομάδας ενεργειακών κοινοτήτων για χορήγηση προσφοράς σύνδεσης προς τον ΑΔΜΗΕ από 01.01.2021. Η πρόβλεψη αυτή αποπειράται να περιορίσει τις στρεβλώσεις που δημιουργούνται στην αγορά από την προτεραιότητα που είχαν τα ομαδοποιημένα έργα ενεργειακών κοινοτήτων κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Δεν αντιμετωπίζεται όμως ικανοποιητικά η κατάσταση που έχει ήδη δημιουργηθεί το προηγούμενο διάστημα, και που έχει προκαλέσει στρεβλώσεις και αδικίες όχι μόνο εντός αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας αλλά και μεταξύ των ενεργειακών κοινοτήτων.

Τέλος, στο Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Ενεργειακής Ένδειας²⁸, αναγνωρίζεται ο κομβικός ρόλος των ενεργειακών κοινοτήτων στην αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας καθώς αναφέρονται διακριτά στο μέτρο πολιτικής M7 «Αξιοποίηση του θεσμού ενεργειακών κοινοτήτων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής ένδειας». Πρόκειται για ένα οικονομικό και κανονιστικό μέτρο που στοχεύει στην αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου και στην παροχή κινήτρων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής ένδειας μέσω του μηχανισμού των ενεργειακών κοινοτήτων. Ο προϋπολογισμός της σχετικής δαπάνης είναι €100εκ. για την περίοδο 2021-2030 και αφορά 90 χιλιάδες νοικοκυριά που αναμένεται να ωφεληθούν από το εν λόγω μέτρο πολιτικής.

Ειδικά για τις λιγνιτικές περιοχές το μέτρο πολιτικής M5 «Παροχή κινήτρων σε

υφιστάμενους μηχανισμούς για δράσεις σε πληττόμενα νοικοκυριά - Περιοχές Δίκαιης Μετάβασης» στοχεύει στην εγκατάσταση συστημάτων και τεχνολογιών εξοικονόμησης ενέργειας και συστημάτων ΑΠΕ σε κτίρια πληττόμενων νοικοκυριών για την αποδοτικότερη και οικονομικότερη κάλυψη των ελάχιστων ενεργειακών αναγκών τους στις περιοχές, οι οποίες επηρεάζονται από την απολιγνιτοποίηση του τομέα ηλεκτροπαραγωγής. Ο προϋπολογισμός της δαπάνης είναι €210 εκ. για την περίοδο 2021- 2030 και αναμένεται να καλύψει 10.000 νοικοκυριά στις λιγνιτικές περιοχές μέσω της αναβάθμισης των κατοικιών τους, ενώ για την υλοποίησή της οι εμπλεκόμενοι φορείς είναι το ΥΠΕΝ και το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης.

Ενσωμάτωση ευρωπαϊκών οδηγιών

Παρόλο που έχουν προχωρήσει τα τελευταία χρόνια αρκετές ρυθμίσεις για τις ενεργειακές κοινότητες, αυτές σχετίζονται περισσότερο με τη συμμετοχή τους στην αγορά και τη διαμόρφωση του τοπίου της ελληνικής αγοράς ενέργειας παρά με τη δημιουργία ενός ευρύτερου υποστηρικτικού για αυτές πλαισίου. Σε αυτή την κατεύθυνση θα έπρεπε να είχαν ήδη ενσωματωθεί οι αναδιατυπώσεις των οδηγιών τόσο για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (Οδηγία 2018/2001 για τις ΑΠΕ, Renewables Energy Directive II, REDII) ήδη από 20.06.2021, όσο και για τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (Οδηγία 2019/944 για την ηλεκτρική ενέργεια, Internal Electricity Market Directive, IEMD) από 31.12.2020.

Οι οδηγίες αυτές προβλέπουν δύο κατηγορίες κοινοτήτων, τις Κοινότητες Ανανεώσιμης Ενέργειας (Renewable Energy Communities,

²⁸ Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Ενεργειακής Ένδειας, 2021, ΥΠΕΝ/ΓΔΕ/89335/5599 - 27/09/2021

REC) και τις Ενεργειακές Κοινότητες Πολιτών (Citizen Energy Communities, CEC) και καλούν τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν τα δικαιώματα των ενεργειακών κοινοτήτων, να εγκαθιδρύσουν πλαίσιο για τη λειτουργία τους (όπου δεν υπάρχει) και να ενισχύσουν την πρόωθηση και ανάπτυξή τους. Η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) προβλέπει ένα ενιαίο πλαίσιο για αυτά τα εγχειρήματα επιχειρώντας κοινούς ορισμούς. Παράλληλα στοχεύει και στην ένταξη τους με έναν ενιαίο τρόπο στη λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία σε ευρωπαϊκό επίπεδο απομακρύνεται από τις λειτουργικές ενισχύσεις στα έργα ΑΠΕ, αφού οι τεχνολογίες είναι πλέον ώριμες και μάλιστα ανταγωνιστικές με τα ορυκτά καύσιμα. Η τάση στην ΕΕ είναι πλέον η ένταξη όλων σε ανταγωνιστικές διαδικασίες. Οι παραπάνω παράμετροι θέτουν προκλήσεις για τις ενεργειακές κοινότητες ανά την Ευρώπη, καθώς και για τη χώρα μας παρόλο που ο θεσμός είναι σχετικά νέος.

Το επόμενο διάστημα αναμένεται να προχωρήσει σχετικό σχέδιο νόμου που βρίσκεται υπό επεξεργασία στο ΥΠΕΝ²⁹, ώστε με την ενσωμάτωση των δύο Οδηγιών να διαμορφωθεί ένα σταθερό θεσμικό περιβάλλον για την ανάπτυξη των ενεργειακών κοινοτήτων.

Οι ενεργειακές κοινότητες στον σχεδιασμό για τη Δίκαιη Μετάβαση

Στα αρχικά κείμενα του σχεδιασμού της Δίκαιης Μετάβασης στην Ελλάδα (Master Plan, ΕΣΔΙΜ, ΠΔΑΜ) οι ενεργειακές κοινότητες απουσίαζαν εξολοκλήρου. Όμως,

²⁹ Απάντηση ΥΠΕΝ στο πλαίσιο του Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, 2021, <https://bit.ly/3pwMiYU>

στα πρόσφατα κείμενα των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Μετάβασης (ΕΣΔΙΜ) Δυτικής Μακεδονίας, Μεγαλόπολης και νησιών Β. Αιγαίου, Ν. Αιγαίου και Κρήτης³⁰, και του 1ου Σχεδίου Προγράμματος Δίκαιης Μετάβασης (ΠΔΑΜ) 2021- 2023 που τέθηκαν σε δημόσια διαβούλευση έως τις 25.06.2021³¹, διαπιστώνεται μια πολύ θετική μετατόπιση. Οι ενεργειακές κοινότητες και τα έργα που μπορούν αυτές να υλοποιήσουν αναφέρονται διακριτά και εντάσσονται στον σχεδιασμό αλλά και τις σχετικές χρηματοδοτήσεις του ΠΔΑΜ.

Ειδικότερα, τα ΕΣΔΙΜ προβλέπουν την οικονομική στήριξη ενεργειακών κοινοτήτων για κάλυψη τμήματος του κόστους εγκατάστασης συστημάτων αυτοπαραγωγής, θέρμανσης ή/ και έργων ενεργειακής αναβάθμισης³². Αυτή η πρόβλεψη καλύπτει ουσιαστικές και υφιστάμενες δυσκολίες χρηματοδότησης ενεργειακών κοινοτήτων

³⁰ ΣΔΑΜ, <https://bit.ly/3Eaai8j>

³¹ ΣΔΑΜ, <https://bit.ly/3mdhmei>

³² Πιο συγκεκριμένα στο ΕΣΔΙΜ Δυτικής Μακεδονίας και Μεγαλόπολης στην παράγραφο «1.1.2 Νεότερες εξελίξεις» γίνεται η πρώτη αναφορά στο πλαίσιο των δράσεων που αναλαμβάνει η χώρα για την εκπλήρωση των ευρωπαϊκών κλιματικών και ενεργειακών στόχων. Σε αυτό το σημείο αναγνωρίζεται ότι «Ειδικά στις συγκεκριμένες περιφέρειες ισχύουν ορισμένοι ευνοϊκοί όροι σε σχέση με τις αδειοδοτήσεις και τη λειτουργία για τα μικρά έργα και τις αιτήσεις ενεργειακών κοινοτήτων, όπου συμμετέχουν τοπικές επιχειρήσεις και κάτοικοι, ενώ παράλληλα προωθείται και στηρίζεται η αυτοπαραγωγή». Επίσης, και στα τρία ΕΣΔΙΜ, στην παράγραφο 2.4.1 αναφορικά στις κατηγορίες των επενδυτικών πράξεων στο πεδίο περιγραφής των δραστηριοτήτων της Προτεραιότητας 2: Ενεργειακή μετάβαση – Κλιματική ουδετερότητα, αναφέρεται ότι περιλαμβάνονται δράσεις για «στήριξη των ενεργειακών κοινοτήτων για κάλυψη τμήματος του κόστους εγκατάστασης συστημάτων αυτοπαραγωγής, θέρμανσης ή/και έργων ενεργειακής αναβάθμισης».

κυρίως μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και ενισχύει το ρόλο τους στη Δίκαιη Μετάβαση.

Προκλήσεις στην ανάπτυξη των ενεργειακών κοινοτήτων

Η πορεία των ενεργειακών κοινοτήτων στην Ελλάδα από την περίοδο ίδρυσής τους (2018) μέχρι σήμερα αντιμετωπίζει ποικίλες προκλήσεις και ιδιαίτερα στις λιγνιτικές περιοχές.

Ενώ διαπιστώνεται ότι στις λιγνιτικές περιοχές η ανάπτυξη των ενεργειακών κοινοτήτων βρίσκει πρόσφορο έδαφος σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, οι ενεργειακές κοινότητες των πολιτών μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα δεν αναπτύσσονται το ίδιο γρήγορα.

Ακόμα, η αξιοποίηση του ενεργειακού συμψηφισμού από τις ενεργειακές κοινότητες βρίσκεται ακόμα σε πρωτόλειο στάδιο. Από τις 911 ενεργειακές κοινότητες στην επικράτεια, μόνο οι 16 δραστηριοποιούνται σε έργα εικονικού ενεργειακού συμψηφισμού. Στη Δυτική Μακεδονία, από τις 176 ενεργειακές κοινότητες μόνο οι τρεις (3) εκτελούν έργα εικονικού ενεργειακού συμψηφισμού, ενώ στη Μεγαλόπολη καμία. Αυτό έχει κατά κύριο λόγο δύο αιτίες. Πρώτον, δεν έχουν ακόμα διατεθεί οι αναγκαίοι πόροι για την ανάπτυξη των ενεργειακών κοινοτήτων και δεύτερον, το δίκτυο σύνδεσης είναι κορεσμένο.

Παρά τις νομοθετικές προβλέψεις για την προτεραιότητα στην πρόσβαση στο δίκτυο που αναλύθηκαν προηγουμένως, ο διαθέσιμος ηλεκτρικός χώρος στις λιγνιτικές περιοχές είναι ελάχιστος έως ανύπαρκτος, σύμφωνα με όσους έχουν προσπαθήσει να συνδέσουν έργα στο δίκτυο. Επίσης, από τα

αιτήματα διασύνδεσης σταθμών ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ που αναλύθηκαν παραπάνω, διαπιστώθηκε ότι οι εκκρεμείς αιτήσεις σύνδεσης έργων ΑΠΕ από ενεργειακές κοινότητες αποτελούν το 19% των συνολικών εκκρεμών αιτήσεων σύνδεσης και το 31% της ισχύος ΑΠΕ στη χαμηλή και μέση τάση στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει την αυξημένη ανάγκη υποδομών δικτύου στις λιγνιτικές περιοχές και εγείρονται σοβαρά ερωτήματα για την ικανότητα ανταπόκρισης του υφιστάμενου δικτύου. Η αδυναμία του δικτύου να υποστηρίξει τα έργα των ενεργειακών κοινοτήτων μπορεί να ακυρώσει στην πράξη την ίδια την προσπάθεια των ενεργειακών κοινοτήτων να συμμετάσχουν στον ενεργειακό μετασχηματισμό και τη δίκαιη μετάβαση, αλλά εν τέλει και τις ίδιες τις προβλεπόμενες διευκολύνσεις.

Όσον αφορά τους διαθέσιμους πόρους για την ανάπτυξη των ενεργειακών κοινοτήτων, αυτοί είναι περιορισμένοι, ενώ ταυτόχρονα δεν έχουν κατορθώσει ακόμα να ενεργοποιηθούν. Μια ακόμα παράμετρος που δυσχεραίνει περαιτέρω την αποδέσμευση και απορρόφησή των κονδυλίων από τις ενεργειακές κοινότητες είναι οι προβλέψεις της νομοθεσίας περί κρατικών ενισχύσεων. Η δημόσια χρηματοδότηση οφείλει να ακολουθεί τους κανόνες των κρατικών ενισχύσεων, γεγονός που για την περίπτωση των ενεργειακών κοινοτήτων έχει αναδείξει προβλήματα που ακόμα δεν έχουν επιλυθεί ώστε να αποδεσμευτούν οι πόροι. Ακόμη, εκκρεμεί και η εξειδίκευση των χρηματοδοτικών εργαλείων του δημοσίου για τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης που λειτουργούν ή και συμμετέχουν σε ενεργειακές κοινότητες.

Πολιτικά κόμματα και ενεργειακές κοινότητες

Ο θεσμός των ενεργειακών κοινοτήτων και η ανάπτυξή του απασχολεί τις πολιτικές δυνάμεις, οι οποίες έχουν αναδείξει διαφορετικές πτυχές του στη Βουλή μέσω κοινοβουλευτικών ερωτήσεων και αναφορών.

Ειδικότερα ο ΣΥΡΙΖΑ έχει καταθέσει κοινοβουλευτικές ερωτήσεις και αναφορές σχετικές με τη μείωση των πόρων από τους πλειστηριασμούς CO₂ προς τις λιγνιτικές περιοχές³³, τη χρηματοδότηση των ενεργειακών κοινοτήτων μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας³⁴, τις ρυθμίσεις που προβλέπουν την ένταξη των ενεργειακών κοινοτήτων στις διαγωνιστικές διαδικασίες³⁵, τη διαθεσιμότητα του δικτύου για τη σύνδεση έργων ενεργειακών κοινοτήτων και τη χρηματοδότησή τους³⁶.

Το ΚΙΝΑΛ αντίστοιχα έχει καταθέσει ερωτήσεις σχετικά με την ανάγκη στήριξης των ενεργειακών κοινοτήτων στον απόηχο των προβλέψεων του ν.4759/2020³⁷, τις περικοπές των πόρων του Πράσινου Ταμείου για την απολιγνιτοποίηση³⁸ και τη διαθεσιμότητα των δικτύων³⁹.

³³ Βουλή των Ελλήνων, Ερώτηση και Αίτηση Κατάθεσης Εγγράφων, Π. Πέρκα, 2021, <https://bit.ly/3GmdY8I>

³⁴ Βουλή των Ελλήνων, Ερώτηση, Σ. Φάμελλος, 2021, <https://bit.ly/3pyS8ZK>

³⁵ Βουλή των Ελλήνων, Αναφορά, Γ. Πούλου, 2021, <https://bit.ly/3nuWQFr>

³⁶ Βουλή των Ελλήνων, Ερώτηση, Π. Πέρκα, 2021, <https://bit.ly/3vHjvBS>

³⁷ Βουλή των Ελλήνων, Ερώτηση, Φ. Γεννηματά, 2021, <https://bit.ly/30YHwJw>

³⁸ Βουλή των Ελλήνων, Ερώτηση, Γ. Αρβανιτίδης, 2021, <https://bit.ly/3Ehrk4b>

³⁹ Βουλή των Ελλήνων, Ερώτηση, Γ. Αρβανιτίδης, 2020, <https://bit.ly/2ZkCjli>

Προτάσεις

Για την ανάπτυξη του θεσμού των ενεργειακών κοινοτήτων και τη συμβολή τους στη Δίκαιη Μετάβαση των λιγνιτικών περιοχών το Green Tank έχει καταθέσει σειρά προτάσεων⁴⁰, είτε στο πλαίσιο της διαβούλευσης του σχεδιασμού για τη Δίκαιη Μετάβαση⁴¹, είτε σχολιάζοντας τις πρόσφατες θεσμικές εξελίξεις⁴². Οι προτάσεις αφορούν τον τρόπο ένταξης των ενεργειακών κοινοτήτων στις ανταγωνιστικές διαδικασίες της αγοράς ενέργειας, τα χρηματοδοτικά εργαλεία, καθώς και την ευρύτερη πολιτική υποστήριξή τους. Ειδικότερα:

Για το πλαίσιο ένταξης στις ανταγωνιστικές διαδικασίες

Για την εξασφάλιση ίσων όρων ανταγωνισμού, είναι σημαντικό να διαμορφωθεί ένα «δίκτυ προστασίας» για τις ενεργειακές κοινότητες, με στόχο να ενισχυθεί η ένταξή τους στις ανταγωνιστικές διαδικασίες αποφεύγοντας πιθανόν τα προβλήματα που προέκυψαν σε άλλες χώρες, όπως η Γερμανία. Για τον λόγο αυτό προτείνεται να διαμορφωθεί ένα ειδικό πλαίσιο για τη διεξαγωγή ανταγωνιστικών διαδικασιών για έργα ΑΠΕ που θα περιλαμβάνουν αποκλειστικά και μόνο ενεργειακές κοινότητες.

Επίσης, ως ένα μεταβατικό μέτρο πριν την είσοδο στις αμιγώς ανταγωνιστικές διαδικασίες, θα μπορούσε να υιοθετηθεί ένα

⁴⁰ Green Tank, Ενεργειακές Κοινότητες: προβλήματα και ευκαιρίες ανάπτυξης, 2021, <https://bit.ly/3ceyE4V>

⁴¹ Green Tank, Σχόλια στα Εδαφικά Σχέδια Δίκαιης Μετάβασης, 2021, <https://bit.ly/31Vo7th>

⁴² Green Tank, Σχόλια στο νομοσχέδιο του ΥΠΕΝ για ενεργειακά ζητήματα, 2021, <https://bit.ly/3owkvWp>

μικτό σύστημα λειτουργικής ενίσχυσης και ανταγωνιστικών διαδικασιών. Ειδικότερα, για τμήμα της εγκατεστημένης ισχύος (πχ. 1MW για φ/β) να διατηρηθεί η λειτουργική ενίσχυση ως οριζόντιο μέτρο υποστήριξης, ενώ για το υπόλοιπο να εντάσσονται στην παραπάνω ειδική ανταγωνιστική διαδικασία που αφορά αποκλειστικά ενεργειακές κοινότητες.

Παράλληλα όμως θα πρέπει να ενταθούν οι έλεγχοι ως προς την κατάτμηση των έργων προς αποφυγή στρεβλώσεων στην αγορά ενέργειας.

Για τη χρηματοδότηση

Για τη στήριξη των ενεργειακών κοινοτήτων είναι κρίσιμο να δημιουργηθεί ένα αναπτυξιακό ταμείο (ή ενδιάμεσος φορέας) ειδικά για ενεργειακές κοινότητες, ώστε να διευκολύνει την πρόσβαση στον δανεισμό, την παροχή εγγυήσεων, την κάλυψη του κόστους συμμετοχής στις ανταγωνιστικές διαδικασίες, και την επιχορήγηση του κόστους της προκαταρκτικής φάσης των έργων. Ένα τέτοιο μέτρο θα διευκόλυνε ιδιαίτερα τις ενεργειακές κοινότητες κοινωφελούς σκοπού, οι οποίες δυσκολεύονται να βρουν πόρους συγκριτικά με τις ενεργειακές κοινότητες κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Κι αυτό διότι δεν στοχεύουν στη σύναψη συμβάσεων λειτουργικής ενίσχυσης γεγονός που δυσχεραίνει τη δανειοδότηση από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Οι εθνικοί πόροι που προέρχονται από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων CO₂ χρηματοδοτούν, μεταξύ άλλων, τη δίκαιη μετάβαση των λιγνιτικών περιοχών και τις ενεργειακές κοινότητες στις περιοχές αυτές. Η χρηματοδότηση αυτή από το 2018 που θεσπίστηκε μέχρι σήμερα μεταβάλλεται κάθε χρόνο. Επειδή πρόκειται για σημαντικό

εθνικό πόρο για τη δίκαιη μετάβαση των λιγνιτικών περιοχών προτείνεται για την περίοδο 2022-2030 το ποσοστό αυτό να ανέλθει τουλάχιστον στο 6% των εσόδων ετησίως προς τις λιγνιτικές περιοχές, ώστε να ενισχύσει την υλοποίηση των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Μετάβασης. Ειδικότερα, για την απορρόφηση των ήδη διαθέσιμων πόρων του 2018 που προορίζονται για τις ενεργειακές κοινότητες, θα πρέπει άμεσα να προχωρήσει η έκδοση πρόσκλησης από το Πράσινο Ταμείο για την αξιοποίηση κονδυλίου ύψους €3,5 εκ. από τα έσοδα δημοπράτησης CO₂ του 2018⁴³. Αντίστοιχη πρόσκληση θα πρέπει να δημοσιευτεί και για τους πόρους του 2019, 2020 και 2021 με σημαντικά μεγαλύτερο ποσό, καθώς τα €3,5εκ. είναι ανεπαρκή για περισσότερα από τέσσερα (4) με πέντε (5) έργα της τάξης του 1 MW. Επίσης θα πρέπει να καθοριστούν οι πόροι για τις ενεργειακές κοινότητες από τα έσοδα δημοπράτησης CO₂ για την περίοδο 2022-2030. Τα έργα των ενεργειακών κοινοτήτων θα πρέπει να περιλαμβάνονται επίσης στα έργα που θα ενισχυθούν από τους πόρους της νέας προγραμματικής περιόδου 2021- 2027 μέσω των περιφερειακών προγραμμάτων⁴⁴.

Όσον αφορά στο ύψος της κρατικής χρηματοδότησης, αυτό θα πρέπει να είναι προφανώς συμβατό με τη νομοθεσία περί κρατικών ενισχύσεων. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να αποδεικνύεται η εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος από την ενίσχυση των έργων των ενεργειακών κοινοτήτων στις λιγνιτικές περιοχές. Η καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας, η μείωση του κόστους

⁴³ ΦΕΚ Β' 2183/5.6.2020

⁴⁴ Ενδεικτικά, οι ενεργειακές κοινότητες περιλαμβάνονται στο Σχέδιο του Επιχειρησιακού προγράμματος Ιόνια Νησιά 2021-2027, ως δράση για την ενίσχυση των ΑΠΕ, όπως το Σχέδιο κατατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

για την παροχή υφιστάμενων υπηρεσιών από τους ΟΤΑ στους κατοίκους καθώς και η μείωση του κόστους για υπηρεσίες που σήμερα οι ΟΤΑ δεν παρέχουν στους κατοίκους αλλά μπορούν εν δυνάμει να το πράξουν εφόσον υπάρξει μείωση του ενεργειακού κόστους (όπως για παράδειγμα ηλεκτροκίνηση για δημοτική συγκοινωνία) μπορούν να αιτιολογήσουν το δημόσιο συμφέρον από την ενίσχυση των έργων των ενεργειακών κοινοτήτων. Επιπροσθέτως, προτείνεται η χρηματοδότηση να υπολογιστεί στη βάση του χρόνου απόσβεσης. Μπορούν να εφαρμοστούν ενισχυμένα κίνητρα ανάλογα με αυτά που υφίστανται στην περίπτωση της ηλεκτροκίνησης και του ν.4710/2020 και συμπεριλαμβάνονται ήδη στα Εδαφικά Σχέδια Δίκαιης Μετάβασης. Ειδικότερα μπορούν να εφαρμοστούν συντελεστές που επιτρέπουν στην ενεργειακή κοινότητα απόσβεση παγίων εντός τριετίας.

Ειδικά για τις λιγνιτικές περιοχές, θα πρέπει να επιδοτηθεί το κόστος εγκατάστασης συστημάτων ηλεκτροπαραγωγής ή θέρμανσης από ΑΠΕ ή έργων εξοικονόμησης για ενεργειακές κοινότητες κοινωφελούς σκοπού που έχουν κεντρικό στόχο την κάλυψη ιδίων αναγκών. Μπορούν να εφαρμοστούν ενισχυμένα κίνητρα ανάλογα με αυτά που υφίστανται στην περίπτωση της ηλεκτροκίνησης, ώστε η απόσβεση παγίων να είναι εφικτή εντός τριετίας λαμβάνοντας φυσικά υπόψη και το ανώτατο επίπεδο ενισχύσεων μικρών επιχειρήσεων που προσδιορίζεται στον νέο περιφερειακό χάρτη (70% και για τις δύο λιγνιτικές περιφέρειες).

Για την ευρύτερη πολιτική υποστήριξης των ενεργειακών κοινοτήτων

Στο νέο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα, που βρίσκεται τώρα σε αναθεώρηση βάσει των νέων ευρωπαϊκών ενεργειακών και κλιματικών στόχων για το 2030, θα πρέπει να θεσπιστούν συγκεκριμένοι ποσοτικοί στόχοι για την ανάπτυξη των ενεργειακών κοινοτήτων, κατά το πρότυπο της Ολλανδίας και της Σκωτίας. Οι ποσοτικοί αυτοί στόχοι θα μπορούσαν ακόμα να εξειδικευτούν για τις λιγνιτικές περιοχές της χώρας, για παράδειγμα ποσοστό συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας στα έργα ΑΠΕ, ποσοστό αυτοπαραγωγής κ.ά.

Ακόμα, θα πρέπει να προχωρήσει η ήδη εκπρόθεσμη ενσωμάτωση των Οδηγιών για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (Οδηγία 2018/2001, REDII) και για τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (Οδηγία 2019/944, IEMD), ώστε να παύσει η αβεβαιότητα για τις ενδεχόμενες μορφές των ενεργειακών κοινοτήτων και να μπορέσουν να αναπτυχθούν περεταίρω σε σταθερό θεσμικό περιβάλλον. Σε αυτό θα πρέπει να προστεθεί ότι στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και του πακέτου “Fit for 55” αναμένονται νέες τροποποιήσεις στην Οδηγία για τις ΑΠΕ, οπότε η όποια αλλαγή στο θεσμικό πλαίσιο θα πρέπει να συνυπολογίζει και τις επερχόμενες μεταβολές.

Η αναβάθμιση των δικτύων και η δέσμευση επαρκούς ηλεκτρικού χώρου για τις συνδέσεις των ενεργειακών κοινοτήτων είναι καθοριστικής σημασίας για την υλοποίηση των έργων των ενεργειακών κοινοτήτων. Τουλάχιστον όσον αφορά τις ενεργειακές

κοινότητες των ΟΤΑ και των πολιτών που έχουν κεντρικό στόχο την κάλυψη ιδίων αναγκών με ενεργειακό συμψηφισμό (ψηφιακό και μη) θα πρέπει να δεσμευτεί επαρκής «ηλεκτρικός χώρος» και αντίστοιχα ικανή έκταση για την εγκατάσταση των φωτοβολταϊκών σταθμών στις λιγνιτικές περιοχές. Η ελάχιστη αυτή έκταση ενδεχομένως να περιλαμβάνει εδάφη που θα μεταφερθούν στο Όχημα Ειδικού Σκοπού (SPV), όπως αυτό περιγράφεται στα ΕΣΔΙΜ.

Η συμμετοχή των πολιτών στην ενεργειακή μετάβαση μπορεί να αναπτυχθεί περαιτέρω με τη διαμόρφωση ειδικών κινήτρων για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ μεγάλων εταιριών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και ενεργειακών κοινοτήτων κατά τα πρότυπα αντίστοιχων συνεργασιών του εξωτερικού (Δανία, Γερμανία κλπ). Σε αυτή την κατεύθυνση άλλωστε κινείται και η δημόσια δέσμευση του προέδρου της ΔΕΗ για μετοχοποίηση του 5% των μεγάλων φωτοβολταϊκών που κατασκευάζονται στις λιγνιτικές περιοχές και πώληση των μετοχών αποκλειστικά σε πολίτες των περιοχών αυτών. Στην περίπτωση τέτοιων συμπράξεων τα σχετικά έσοδα μπορούν να ενισχύσουν περαιτέρω τους σκοπούς των ενεργειακών κοινοτήτων, όπως να χρηματοδοτούν έργα ενεργειακής αναβάθμισης κατοικιών, μια μορφή δηλαδή, ενός ιδιωτικά χρηματοδοτούμενου, «Αυτονομώ-Εξοικονομώ».

Τέλος, είναι σημαντική η δημιουργία κόμβου πληροφόρησης για τις ενεργειακές κοινότητες. Η δημιουργία ενός τέτοιου κόμβου στο ΥΠΕΝ θα συμβάλλει σημαντικά στην ενίσχυση του θεσμού, καθώς και συμβολικά και ουσιαστικά θα αναγνωρίζει τη σημασία του. Ένας τέτοιος κόμβος που θα επικαιροποιείται τακτικά, ακόμα και κάποιες

αυτοματοποιημένες, ψηφιακές εφαρμογές, θα παρέχει άμεση πληροφόρηση για όλες τις θεσμικές εξελίξεις και θα συμβάλει στην άμεση επίλυση προβλημάτων που ανακύπτουν, θα συγκεντρώνει δεδομένα για τις ενεργειακές κοινότητες (στατιστικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά) ώστε στη βάση τεκμηρίωσης να μπορεί να εξελιχθεί ο θεσμός, θα επεξεργάζεται και θα προτείνει σχήματα ενίσχυσης και επιχειρηματικά μοντέλα για τις ενεργειακές κοινότητες κά.

Νοέμβριος 2021

Κείμενο: Ιωάννα Θεοδοσίου, Συνεργάτης πολιτικής, The Green Tank

Επικοινωνία:

The Green Tank

Λεωφόρος Βας. Σοφίας 50, Αθήνα 11528

<https://thegreentank.gr>

E. info@thegreentank.gr

T. 210-7233384